

بررسی نقش معلمان پژوهشگر در تقویت و توسعه تفکر پژوهشی دانش آموزان ابتدایی

* **مریم تقوایی یزدی**، دانشیار، دکتری مدیریت آموزشی، گروه علوم تربیتی، بخش مدیریت آموزشی، دانشکده‌ی علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی، ساری، ایران.

چکیده

این پژوهش با هدف تعیین بررسی نقش معلمان پژوهشگر در تقویت و توسعه‌ی تفکر پژوهشی دانش آموزان دختر مدارس دولتی دوره‌ی ابتدایی شهر ساری (ناحیه یک) انجام شد. از نظر هدف کاربردی و از نظر روش اجرا توصیفی از نوع پیمایشی بود. جامعه‌ی آماری مورد مطالعه شامل کلیه‌ی معلمان زن مشغول به خدمت دوره‌ی ابتدایی در شهرستان ساری در سال تحصیلی ۹۹-۱۳۹۸ به تعداد ۲۵۵ نفر بود که با استفاده از جدول کرجسی و مورگان و روش نمونه‌گیری تصادفی ساده ۱۵۰ نفر به‌عنوان حجم نمونه انتخاب شدند. برای گردآوری داده‌ها از روش‌های کتابخانه‌ای و میدانی استفاده گردید. ابزار گردآوری داده‌ها شامل پرسشنامه‌ی محقق‌ساخته‌ی ۳۷ سؤالی بود. روایی این پرسشنامه توسط متخصصان مورد تأیید قرار گرفت و پایایی آن از طریق ضریب آلفای کرونباخ (۰/۸۳) محاسبه گردید. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از دو روش آماری شامل آمار توصیفی و آمار استنباطی (آزمون T تک‌نمونه‌ای) و جهت آنالیز از نرم‌افزار SPSS استفاده گردید. یافته‌ها نشان داد که بین کاربرد فرایند حل مسأله، استنتاج و کاوشگری، تشویق دانش آموزان در بکارگیری خلاقیت، کاربرد فرایند استدلال و کاربرد فرایند تحلیل توسط معلمان با تقویت و توسعه‌ی تفکر پژوهشی دانش آموزان رابطه‌ی معنی‌داری وجود داشت. نتایج حاصل از سؤال اصلی نشان داد که در مجموع بین تفکر پژوهشی معلمان بر تقویت و توسعه‌ی تفکر پژوهشی دانش آموزان رابطه وجود داشته است.

واژگان کلیدی: معلمان پژوهشگر، تفکر پژوهشی، دانش آموزان دوره‌ی ابتدایی.

---

* نویسنده مسئول: m_taghvaeeyazdi@yahoo.com

دریافت مقاله: ۹۹/۷/۹ پذیرش مقاله: ۹۹/۹/۲۴

Investigating the role of research teachers in strengthening and developing the research thinking of elementary students

*Maryam Taghvaei Yazdi, Associate Professor, PhD in Educational Management, Department of Educational Sciences, Educational Management Department, Faculty of Humanities, Islamic Azad University, Sari, Iran.

Abstract

The aim of this study was to determine the role of research teachers in strengthening and developing the research thinking of female students in public primary schools in Sari (District 1). In terms of practical purpose and in terms of implementation method, it was a descriptive survey. The statistical population included all female teachers working in primary school in Sari city in the academic year of 2009-2010 in the number of 255 people using Krejcie and Morgan table and simple random sampling method of 150 people as a sample size. Library and field methods were used to collect data. Data collection tools included a 37-item researcher-made questionnaire. The validity of this questionnaire was confirmed by experts and its reliability was calculated through Cronbach's alpha coefficient (0.83). Two statistical methods including descriptive statistics and inferential statistics (one-sample t-test) were used to analyze the data and SPSS software was used for analysis. The results showed that there was a significant relationship between the application of problem solving, inference and exploration, encouraging students to use creativity, application of reasoning process and application of analysis process by teachers with strengthening and developing students' research thinking. The results of the main question showed that in general, there was a relationship between teachers' research thinking on strengthening and developing students' research thinking.

Keywords: research teachers, research thinking, elementary school students.

---

* Corresponding author: m_taghvaeeyazdi@yahoo.com
Receiving Date: 30/9/2020 Acceptance Date: 14/12/2020

مقدمه

پیچیدگی امر تعلیم و تربیت و نیز دسترسی به حوزه‌ای از معرفت که ما را علی‌رغم همه معضلات در رسالتی که بر دوش داریم، راهبر باشد نیاز به پژوهش‌های علمی دارد. هر چند تاکنون به دلایل عدیده، تحقیقات در آموزش و پرورش ایران، نتوانسته جایگاه اصلی خود را پیدا کند که شاید یکی از اصلی‌ترین دلایل آن، عدم باور و اعتقاد مدیران به نتایج این‌گونه تحقیقات باشد اما به هر حال نمی‌توان بدون استناد به یافته‌های تحقیقاتی، پاسخگوی این همه پرسش در نظام تعلیم و تربیت بود. برخی از کشورها با بهره‌گیری از نتایج تحقیقات به موفقیت‌های زیادی دست یافته‌اند و برخی دیگر در ابتدای راه بوده و لذا با مشکلات فراوانی دست به گریبان هستند و بدین جهت ضرورت یک تحول در اندیشه مربیان و مسؤولان این قبیل کشورها، امر مهمی است که به خوبی احساس می‌شود و ایران ما نیز به دلیل ساختار عظیم تعلیم و تربیت و جمعیت بالای دانش‌آموزی از این قاعده مستثنی نمی‌باشد. امروزه رشد و توسعه، یکی از مهم‌ترین مباحثی است که توجه کشورهای در حال توسعه را به خود معطوف داشته است. محدودیت منابع، انرژی و نیروی انسانی کارآمد، رقابت فشرده‌ای میان این کشورها در زمینه دستیابی به راه‌هایی که بتواند آنان را هر چه سریع‌تر به سرمنزل مقصود برساند، ایجاد کرده است (Razavi, 2010, p.17). برای نیل به هدف مقدس توسعه «فرهنگ پژوهش در مدارس» به نظر می‌رسد که ابتدا باید در نگرش آموزش و پرورش تغییراتی حاصل گردد. بدیهی است که پایه و اساس هر اندیشه‌ای در آموزش و پرورش بستگی به حمایت دست‌اندرکاران تعلیم و تربیت آن کشور دارد.

با نگاهی به نقش نظام آموزش و پرورش به عنوان تربیت‌کننده و آموزش‌دهنده سرمایه‌های انسانی خلاق و پژوهشگر بایستی این سوال کلیدی و مهم را مطرح کرد که نظام آموزش و پرورش ما تا چه حد فراگیران را به سمت پژوهش سوق می‌دهد در پاسخ می‌توان گفت: پژوهش و نوآوری در جامعه‌ای توسعه پیدا می‌کند که نظام آموزشی و فرهنگی، زمینه و بستر مناسبی را برای آن تدارک دیده باشد. لذا تحقیق را می‌توان در کنار آموزش یکی از اهداف بسیار مهم آموزش و پرورش دانست که باید مورد توجه قرار گیرد و در این میان مدارس و معلمان دارای وظیفه بسیار مهم و حساسی هستند که می‌توانند علاوه بر فعالیت‌های تحقیقاتی، روح و انگیزه تحقیق و روش‌های درست پژوهش را در میان دانش‌آموزان نهادینه کنند.

معلم پژوهشگر کسی است که به امر آموزش و یادگیری مشغول است و می‌خواهد در فرایند آموزش و یادگیری شخصاً و همراه دیگر همکاران و دانش‌آموزان به پژوهش بپردازد تا آموزش را

اثربخش سازد. منظور از اثربخشی، رسیدن به هدف‌هایی است که برای بالنده ساختن دانش‌آموزان و رشد همه‌جانبه‌ی آنان در نظر گرفته شده است. پژوهنده شدن معلمان سبب رشد پرسشگری در محیط مدرسه و کلاس می‌شود. اگر آموزش مبتنی بر پژوهش باشد، به ناچار بافت مدرسه سراسر بر مبنای پرسش‌ها و پاسخ‌ها شکل خواهد گرفت. در نتیجه ضمن بالنده شدن خود معلمان، دانش‌آموزان نیز روحیه پژوهشگری و پرسشگری پیدا خواهند کرد. محک تمام ارزش‌ها و نظرات و عمل‌ها پژوهش خواهد شد. در چنین فرایندی در کلاس و مدرسه، قطعیت و مطلق جای خود را به نسبیت و خردورزی خواهد داد. هیچ چیز از پیش برای معلم و شاگرد - البته در عرصه‌ی علوم و فنون و نحوه اندیشیدن و جز این‌ها - قطعی و یقینی نخواهد بود. تفکر و عمل، نقش محوری خواهد داشت که در هر محل و منطقه به صورت‌های گوناگون مطرح می‌شود (Jafarian & Jafarian, 2020, p. 11).

یکی از اهداف اصلی تدریس، پرورش دانش‌آموزانی فکور و پژوهنده است که بتوانند در جامعه نقش‌های خود را به درستی ایفاء کنند. انسان‌ها ذاتاً کنجکاوند؛ اما ذاتاً متفکران خوبی نیستند؛ مگر این که شرایط مناسب آن فراهم شود. در شرایط عادی ما از تفکر اجتناب می‌کنیم. تفکر سخت‌ترین کار محسوب می‌شود و به همین دلیل است که افراد اندکی آن را درست انجام می‌دهند. تربیت دانش‌آموز، مهم‌ترین وظیفه‌ی مدرسه است که در ابعاد مختلف صورت می‌گیرد. فرهنگ و تفکر پژوهشی به مجموعه الگوهای رفتاری یک فرد پژوهشگر گفته می‌شود که شامل دانش، عقاید، هنر، اخلاق، آداب و هر گونه عادت و توانایی ناشی از انگیزه علمی است و او آن‌ها را به عنوان عضوی از جامعه علمی از روح جستجوگری و عقل نقاد و عقل جمعی کسب می‌کند. از شاخصه‌های این فرهنگ غنی تفکر نقاد، تفکر خلاق، ارزیابی، استنتاج، کاوشگری، تحلیل، روش‌مندی، طرح مسئله، حل مسئله، دانش کاربردی، استدلال، سؤال کردن و تجربه کردن می‌باشد. نزدیک به یک سوم جمعیت را دانش‌آموزان، معلمان و مدیران آموزش و پرورش تشکیل می‌دهند. این افراد به عنوان نیروی انسانی فعال می‌توانند در جهت رشد و توسعه‌ی سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی تأثیرگذار باشند. اما تحقق این اهداف در شرایط فعلی منوط به نهادینه شدن فرهنگ پژوهشی در بین دانش‌آموزان این آینده‌سازان جامعه و بکارگیری دانش‌های پژوهش - محور و فناوری‌های نوین توسط آن‌ها می‌باشد (Husen, 2019, p. 7).

امروزه بار مسئولیت سنگین گسترش فرهنگ پژوهش در سطح جامعه بر دوش معلمان است. البته معلمان هم بدون زمینه و امکانات و شرایط لازم و کافی نمی‌توانند کاری در زمینه گسترش

تفکر پژوهشی و پژوهشگری پیش ببرند؛ لذا پیش از آنکه معلمان در امر پژوهش نقش داشته باشند؛ ابتدا باید فرهنگ پژوهش در میان آن‌ها به اندازه کافی گسترش یافته و همه‌گیر شود. برای این کار لازم است همه تنگناها و مشکلات اقتصادی و عوامل دیگر هم‌چون ساختار اداری آموزش و پرورش و دیدگاه‌های منفی مسئولان ارشد این وزارتخانه نسبت به پژوهش رفع شود تا همه معلمان بتوانند معلم پژوهنده شوند. معلمان پژوهنده می‌توانند در گسترش فرهنگ پژوهش در بین خود و دانش‌آموزان نقش مؤثری ایفاء نمایند.

در زمینه‌ی گسترش فرهنگ پژوهشی، نهاد آموزش و پرورش راهکارهای متعددی را تاکنون در قالب تأسیس مراکز پژوهشی، طرح‌ها و برنامه‌هایی در سطح دانش‌آموزان و معلمان به اجرا در آورده است که برخی از آن‌ها عبارتند از: الف) تأسیس پژوهشکده‌های آموزش و پرورش، ب) طرح معلم پژوهنده، ج) پژوهش‌سراهای دانش‌آموزی، د) واحد درسی مطالعات پژوهشی، ه) مسابقات انشاء و مقاله‌نویسی، و) پژوهش دانش‌آموزی (Nevo, 2017, p. 9).

بنابراین، نقش نظام آموزشی به دلیل تحولات اقتصادی، علمی و فنی در زمینه گسترش تفکر پژوهشی چشمگیرتر از سایر نهادها است و از آن جهت حائز اهمیت است که از قلمرو و دامنه‌ی شمول بسیار گسترده‌ای برخوردار است و مدت زمان نسبتاً زیادی از اوقات مفید اعضای جامعه مشتمل بر نونهالان و کودکان و نوجوانان و جوانان را دربرمی‌گیرد. البته نظام آموزشی صرفاً دربرگیرنده‌ی دانش‌آموزان و معلمین و مدیران مدارس نیست بلکه ساختار سازمانی و بستری که این‌گونه افراد در آن کار می‌کنند و قوانین و سیاست‌هایی که آن‌ها را تحت تأثیر قرار می‌دهند نیز باید مد نظر باشد. از جمله عوامل بسیار مهم در شناخت مشکلات جامعه و یافتن راه حل برای آن‌ها، امر پژوهش و تحقیق است. پژوهش از دو بعد دارای اهمیت است. نخست اینکه چاره‌گشای مشکلات فردی و اجتماعی است و دیگر اینکه با افزایش دانسته‌های انسان به او کمک می‌کند تا با انتقال یافته‌های خود به دیگران در حل مشکلات جامعه کمک مضاعف کند. اما نکته مهم این است که خود پژوهش نیز نیازمند آموزش است؛ چراکه پژوهش در حقیقت یک فن است و روش‌های مختلفی دارد که یادگیری و به‌کار بستن آن‌ها جز با آموزش میسر نیست.

تربیت علمی - پژوهشی در دانش‌آموزان نیز به عنوان یک ضرورت اساسی در نظام آموزشی مطرح است که باید از همان سال‌های ابتدای تحصیل مورد توجه قرار گیرد. این تربیت پی‌ساخت سایر ابعاد تربیتی را دربرمی‌گیرد و به تقویت ابعاد مختلف رشد یک انسان کمک می‌کند. خمیرمایه روحیه علمی - پژوهشی دانش‌آموزان از دوران کودکی و نوجوانی و عمدتاً در محیط‌های آموزشی

شکل می‌گیرد و در دوره‌های دیگر به شکوفایی و باروری می‌رسد. مدارس به‌عنوان محیط‌های آموزشی- فرهنگی مهم‌ترین نقش را در تربیت علمی- پژوهشی دانش‌آموزان بر عهده گرفته‌اند. مدارس رسالت دارند تا با هدایت و مدیریت روحیه کنجکاوی و جست‌وجوگری در دانش‌آموزان، در مسیر دستیابی به انسان توسعه‌یافته و برای ساختن جامعه توسعه‌یافته قدم بردارند. تربیت علمی- پژوهشی در دانش‌آموزان اهمیت اساسی دارد زیرا تربیت دانش‌آموز متفکر و پژوهشگر باعث می‌شود که در آینده نسلی سالم داشته باشیم. متأسفانه هنوز فرهنگ پژوهش در کشور ما نهدینه نشده و باور راستین برای پژوهش در بخش‌های گوناگون آموزشی و فرهنگی تقویت نشده که بتوان از آن در جهت توسعه و پیشرفت کشور استفاده نمود (Sudsawad, 2018, p.14).

لذا برای رشد و گسترش فعالیت‌های پژوهشی در کشور باید به مراتب بیش از آن‌چه تاکنون انجام شده است به امر تحقیق توجه شود. زیرا پژوهش در هر کشوری زیربنای توسعه به شمار می‌رود و هر کشور خواهان پیشرفت، باید در رئوس برنامه‌های خود به پژوهش و تحقیق اهمیت ویژه‌ای قایل شود. باید توجه داشت برای سال‌های آتی که کشور ما فاقد منابع عمده درآمدزایی زیرزمینی خواهد شد، راهی جزء تحقیق و نوآوری جهت اداره جامعه نمی‌ماند که این امر می‌تواند به دست پژوهشگران و هیأت‌های علمی محقق گردد. بنابراین، با توجه به اهمیت پژوهش و نقش کلیدی آن در رشد و توسعه جوامع، گسترش و تقویت نهادهای علمی و پژوهشی و اهتمام در جهت اشاعه فرهنگ پژوهش و ارتقاء جایگاه تحقیقات در کشور، برای سرعت بخشیدن به روند توسعه یکی از لوازم و ضرورت‌های بنیادین جامعه است. علی‌رغم تلاش‌هایی که در جهت اشاعه فرهنگ پژوهش در آموزش و پرورش انجام می‌گیرد، متأسفانه فعالیت‌های فرهنگی لازم برای شناسایی اهمیت پژوهش به خوبی انجام نشده و در مدارس ما امر پژوهش چندان جدی گرفته نمی‌شود که مهم‌ترین دلیل آن سیستم آموزشی سنتی حاکم بر مدارس، تکیه بر محفوظات و تئوری‌ها و عدم آگاهی دانش‌آموزان از اهمیت پژوهش می‌باشد؛ یعنی معلمان به جای آشنا کردن آن‌ها به تکنیک و روش تحقیق و اثبات آن تنها به آن‌ها می‌آموزند که درس را حفظ کنند. در حالی که کودکان در این سن قدرت یادگیری بیشتر و انرژی سرشاری برای دیدن، درک مطلب، جستجو و تفحص دارند و وقت‌شان باید در آزمایشگاه‌ها و کتابخانه‌ها صرف پژوهش و تحقیق شود نه این‌که فقط به حفظ کتاب‌ها و جزوه‌های درسی محدود گردد. با انجام پژوهش در دوره ابتدایی می‌توان میزان یادگیری افراد را افزایش داد. بنابراین، پژوهش باید از همان دوران ابتدایی در مدارس به دانش‌آموزان آموزش داده شود تا در آینده شاهد تحقیقاتی کاربردی و پربار در جامعه

باشیم. یعنی روحیه محقق‌پروری باید از دبستان و بلکه درست‌تر آن است که از خانه شروع شود (Eisner & Elliot, 2016, p.). درواقع، طرح تحقیقات در سطح دانش‌آموزی و نقش آن در ارتقای پژوهش در سطح ملی و منطقه از مهم‌ترین راهکارهایی است که می‌تواند از نظر نیروی انسانی تأثیر به‌سزایی در توسعه سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی داشته باشد؛ لذا یکی از مهم‌ترین عوامل تقویت فرهنگ پژوهش، بالا بردن روحیه جستجوگری و کاوش در کودک سپس آموزش روند پژوهش از دوران ابتدایی است؛ چراکه اکتشافات علمی همیشه مبتنی بر روحیه‌ی تحقیق می‌باشد.

لذا آموزش و پرورش به‌عنوان اولین پایگاه رسمی فرهنگ‌سازی در این زمینه وظیفه‌ای خطیر و بزرگ بر عهده دارد که همانا تربیت نسلی جستجوگر، اندیشمند، دانا و توانا است. شواهد نشان می‌دهد این نهاد در این زمینه چندان کامیاب نبوده است؛ لذا امر پژوهش باید با قدرت، قوت، جدیت و گستردگی بیشتری در نظام آموزشی کشور (از پیش‌دبستان تا تحصیلات تکمیلی و آکادمیک) توسعه و دنبال شود تا دانش‌آموزان به پژوهش و پژوهش‌گری علاقه‌مند شده و آینده‌ی تحقیقاتی کشور را به نحو مطلوب محقق کنند. بنابراین، محقق درصدد است به این سؤال پاسخ گوید تا چه اندازه معلمان پژوهشگر می‌توانند در تقویت و توسعه‌ی تفکر پژوهشی دانش‌آموزان دختر دوره‌ی ابتدایی مدارس دولتی نقش مؤثری داشته باشند؟

Bahrami (2019) تحقیقی با عنوان «بررسی شناخت عوامل مؤثر بر گرایش معلمان به فعالیت‌های پژوهشی از دیدگاه معلمان منطقه ماهان کرمان» به منظور اخذ درجه کارشناسی ارشد انجام داده است. از مجموع یافته‌های تحقیق چنین استنباط می‌شود که در عوامل ذکر شده در این تحقیق، به ترتیب عوامل: آگاهی معلمان از روش تحقیق، مهم‌ترین عوامل گرایش آن‌ها به فعالیت‌های پژوهشی، اثر دادن فعالیت پژوهشی در ارزشیابی، استفاده از نتیجه پژوهش در علم و در پایان تشویق مادی و غیرمادی بر گرایش معلمان به فعالیت‌های پژوهشی تأثیر داشته‌اند. Shamkhani (2018) تحقیقی با عنوان «بررسی عوامل مؤثر بر علاقه‌مندی معلمان به اقدام‌پژوهی و روی آوردن معلمان مقاطع تحصیلی ابتدایی و راهنمایی دولتی منطقه فامنین» انجام داده است. نتایج بیانگر آن است که: اهمیت دادن به نتایج تحقیقات معلمان، وجود منابع مالی، وجود نیروهای متخصص در آموزش و پرورش، آشنایی معلمان با روش‌شناسی تحقیق و پژوهش و وجود شبکه اطلاع‌رسانی در آموزش و پرورش در میزان علاقه معلمان به اقدام‌پژوهی تأثیر دارد. بین میزان علاقه به اقدام‌پژوهی در نزد معلمان که در دوره شرکت کرده و معلمانی که

شرکت نکرده‌اند تفاوت معناداری وجود ندارد. بین طول دوره‌های آموزشی اقدام‌پژوهشی و میزان علاقه معلمان به اقدام‌پژوهشی رابطه معناداری وجود ندارد. بین نظرات معلمان در مورد عوامل مؤثر بر اقدام‌پژوهی به تفکیک مؤلفه‌های جمعیت‌شناختی (جنسیت، تحصیلات و دوره تحصیلی) تفاوت معناداری وجود ندارد.

Osanloo & Osanloo (2016) در پژوهشی با عنوان «نقش مدارس و معلمان در تقویت و توسعه تفکر پژوهشی» نشان دادند پژوهش و نوآوری در جامعه‌ای توسعه پیدا می‌کند که نظام آموزشی و فرهنگی، زمینه و بستر مناسبی برای آن را تدارک دیده باشد. بنابراین تحقیق را میتوان در کنار آموزش یکی از اهداف بسیار مهم آموزش و پرورش دانست که باید مورد توجه قرار گیرد و به نظر می‌رسد که مدارس و معلمان در این میان دارای وظیفه بسیار مهم و حساسی هستند که می‌توانند علاوه بر فعالیت‌های تحقیقاتی روح و انگیزه تحقیق و روش‌های درست پژوهش را در میان دانش‌آموزان نهادینه کنند. Hassanzadeh Sourshajani & Omidian (2016) در پژوهشی با عنوان «بررسی نقش معلم در ارتقاء روحیه‌ی پژوهشی دانش‌آموزان» نشان دادند که پژوهش در عرصه‌ی آموزش و پرورش از اهمیت به‌سزایی برخوردار است و این اهمیت در سند تحول به خوبی نشان داده شده است. دانش‌آموزان پژوهشگر شکل نخواهند گرفت، مگر این‌که معلمان پژوهشگری داشته باشیم تا الگوی مناسبی جهت ارتقاء روحیه پژوهشگری دانش‌آموزان ایجاد کرده باشیم؛ چراکه ارتقاء روحیه پژوهشگری برابر است با روحیه پرسشگری که منتج از پژوهش‌های بنیادی و کاربردی در بین دانش‌آموزان خواهد شد. Erfani et al. (2016) در مقاله‌ای با عنوان «اثربخشی دوره‌های آموزش درس‌پژوهی بر دانش و مهارت تدریس معلمان دوره ابتدایی» به این نتیجه دست یافتند که کاربرد نظریه‌های یادگیری، فرصت‌های یادگیری و نگرش به کاربرد ارزشیابی در استفاده از وسایل آموزشی، انگیزه‌های کاری و مدیریت کلاس درس، در معلمان درس‌پژوه بیشتر از معلمان عادی است. Mostafa Nejad et al. (2016) تأثیر استفاده از درس‌پژوهی به‌عنوان نمونه‌ای از پژوهش مشارکتی در کلاس درس را بر انگیزه‌ی تدریس و خودکارآمدی معلمان تربیت‌بدنی بررسی کرده‌اند. نتایج نشان داد که درس‌پژوهی الگویی مطلوب در ایجاد انگیزه‌ی تدریس و خودکارآمدی معلمان است. Habibzadeh (2014) با روش آزمایشی، اثربخشی درس‌پژوهی بر خودکارآمدی تصویری معلمان را مطالعه کرده و دریافته است که درس‌پژوهی موجب تقویت خودکارآمدی تصویری

معلمان در عوامل مدیریت کلاس درس، فعال کردن دانش‌آموزان و استفاده از راهبردهای آموزشی می‌شود.

Akamim & Bose (2020) تحقیقی با عنوان «بررسی رابطه‌ی بین نگرش نسبت به مواد درسی»، انجام داده است که نتایج نشان داده رابطه معنادار بین نگرش نسبت به مواد درسی موجب افزایش خودکارآمدی دانش‌آموز نسبت به مواد درسی می‌شود. (Braunon et al. 2019) تحقیقی با عنوان «مقایسه‌ی شیوه‌ی آموزش همیاری از نوع تکنیک «جیک ساوا» با آموزش سنتی در پیشرفت تحصیلی و نگرش دانش‌آموزان در درس علوم و ریاضی» انجام دادند. در این پژوهش حدود ۳۰۴ دانش‌آموز پایه پنجم ابتدایی به مدت شش هفته شرکت داشتند. نتایج نشان داد که در گروه آزمودنی‌ها علاقه بیشتری به هم‌گروهی‌ها و هم‌کلاسی‌های خود نشان می‌دادند و میزان علاقه‌مندی و دوست داشتن موضوع درسی و نگرش مثبت نسبت به مدرسه بیش از دانش‌آموزان گروه کنترل بود. (Hans Eischel 2019) معتقد است که افزایش بودجه‌های پژوهشی برای کشور، مردم، اقتصاد، تعلیم و تربیت، ایجاد شغف و تصمیم‌گیری‌های مدیریت می‌توان خوب و اثربخش باشد. (Katenhausen 2018) در مقاله‌ی خودش به این نکته توجه می‌کند که افزایش حمایت‌های مالی و اقتصادی پژوهش‌ها، به ویژه در حیطه‌ی علوم انسانی می‌تواند راه‌گشای پژوهشگران بوده و علاقه‌ی آن‌ها را به تحقیقات افزایش دهد. (Like 2018) در تحقیقی تحت عنوان «انگیزش و علاقه پژوهشی» معتقد است که عوامل فردی و محیطی در انجام تحقیقات نقش مؤثر داشته و مشوق پژوهشگران است. (Amort 2017) معقد است که انگیزه‌ی پژوهش می‌تواند باعث خلاقیت و نوآوری شود. او خاطر نشان می‌کند که عوامل محیطی و شرایط آموزشی می‌تواند انگیزه‌ی پژوهش را تقویت کند. (Orio et al. 2016) تحقیقی با عنوان «بررسی برنامه‌ی فلسفه برای کودکان روی دانش‌آموزان پایه‌های سوم تا ششم ابتدایی» انجام دادند که با استفاده از آزمون مهارت‌های استدلال نیوجرسی و فهرست واری (چک لیست) انجام گرفت. نتایج معرف توصیف کودکان به اثرات مثبت و معنی‌داری در زمینه‌ی استدلال کودکان بود. (Berlin Rogge 2016) تحقیقی با عنوان «بررسی کیفیت یادگیری در روش‌های تدریس» انجام داد. نتایج نشان داد: کارایی و کیفیت یادگیری در روش‌های تدریس کاوشگری بهتر از روش‌های تدریس سنتی است. (Lippmann & Byrman 2016) تحقیقی با عنوان «کودکان به منظور بهبود توانایی استدلال خود نیاز به کمک دارند» انجام داده‌اند. نتایج نشان داد که کودکان به منظور بهبود توانایی استدلال خود به کمک نیاز دارند. چنین

بهبودی در تفکر باعث تقویت سایر مهارت‌ها می‌شود. همچنین نتایج نشان داد یک برنامه‌ی آموزشی مناسب می‌تواند نتایج مؤثری نه فقط بر استدلال بلکه بر تفکر انتقادی کودکان داشته باشد. پژوهش (Lim et al. 2016) نشان داد درس پژوهی منجر به کاهش شکاف موفقیت در دروس ریاضی و علوم می‌شود؛ همچنین درس پژوهی، از طریق گسترش دانش آموزگاران، ایجاد ارتباط مناسب و بهبود مواد آموزشی باعث ارتقای کیفیت تدریس می‌شود.

فرضیه‌های پژوهش حاضر به شرح زیر می‌باشد:

۱. بین کاربرد فرایند حل مسئله توسط معلمان با تقویت و توسعه‌ی تفکر پژوهشی دانش‌آموزان رابطه وجود دارد.
۲. بین تشویق دانش‌آموزان در استنتاج و کاوشگری توسط معلمان با تقویت و توسعه‌ی تفکر پژوهشی دانش‌آموزان رابطه وجود دارد.
۳. بین تشویق دانش‌آموزان در بکارگیری خلاقیت توسط معلمان با تقویت و توسعه‌ی تفکر پژوهشی دانش‌آموزان رابطه وجود دارد.
۴. بین کاربرد فرایند استدلال توسط معلمان در کلاس درس با تقویت و توسعه‌ی تفکر پژوهشی دانش‌آموزان رابطه وجود دارد.
۵. بین کاربرد فرایند تحلیل توسط معلمان با تقویت و توسعه‌ی تفکر پژوهشی دانش‌آموزان رابطه وجود دارد.

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش معلمان پژوهشگر در تقویت و توسعه‌ی تفکر پژوهشی دانش‌آموزان دختر مدارس دولتی دوره‌ی ابتدایی شهر ساری (ناحیه یک) انجام گرفته است. بنابراین، این پژوهش به لحاظ هدف کاربردی است؛ چراکه به دنبال بررسی تأثیر تفکر پژوهشی معلمان بر تقویت و توسعه‌ی تفکر پژوهشی دانش‌آموزان می‌باشد و از نظر ماهیت توصیفی از نوع پیمایشی به شمار می‌رود. جامعه‌ی آماری این پژوهش کلیه‌ی معلمان زن مشغول به خدمت دوره-ی ابتدایی در شهر ساری (منطقه یک) در سال ۹۹-۱۳۹۸ به تعداد ۲۵۵ نفر می‌باشد. حجم نمونه‌ی مورد مطالعه بر اساس جدول کرجسی و مورگان برابر ۱۵۰ نفر محاسبه شد. همچنین از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده استفاده شده است. برای گردآوری اطلاعات از دو روش کتابخانه-ای و میدانی استفاده شده است. در روش کتابخانه‌ای اطلاعات از طریق مطالعه‌ی کتب، مقالات،

پایان نامه‌ها، نشریات داخلی و خارجی، پایگاه‌های اطلاع‌رسانی و منابع اینترنتی جمع‌آوری شد. در روش میدانی، پرسشنامه‌ی پژوهش به تعداد مورد نیاز برای تجزیه و تحلیل آماری، توزیع و جمع‌آوری گردید. پس از اجرای پرسشنامه در بین افراد منتخب جامعه‌ی آماری، مجموع داده‌های خام جمع‌آوری شده به کامپیوتر وارد و از طریق نرم‌افزار آماری Spss مورد تحلیل قرار گرفت. ابزار گردآوری اطلاعات پرسشنامه‌ی محقق ساخته است که دارای ۳۷ سؤال و شامل ۵ بعد (بررسی حل مسئله، استنتاج و کاوشگری، خلاقیت، استدلال و تحلیل بر اساس اهداف تحقیق) می‌باشد و بر اساس طیف پنج‌گزینه‌ای لیکرت (۱: خیلی کم، ۲: کم، ۳: متوسط، ۴: زیاد و ۵: خیلی زیاد) رتبه‌گذاری شده است. جهت تعیین روایی محتوایی و صوری، پرسشنامه، مورد بررسی چند تن از متخصصین و کارشناسان این حوزه قرار گرفت که پس از حذف و اضافه‌های لازم (اصلاح) در نهایت مورد بازبینی قرار گرفت و روایی محتوایی آن مورد تأیید واقع شد. جهت تعیین پایایی، تعداد ۳۰ پرسشنامه در اختیار جمعی از معلمان قرار گرفت که پس از تکمیل پرسشنامه‌ها، به روش همسانی درونی و با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ، پایایی پرسشنامه‌ی تفکر پژوهشی برابر ۰/۸۳ درصد محاسبه شد که نشان داد پرسشنامه از پایایی مناسب و مطلوبی برخوردار است. تجزیه و تحلیل داده‌های جمع‌آوری شده به دو روش توصیفی و استنباطی از طریق نرم‌افزار Spss انجام شده است. در این پژوهش از آمار توصیفی برای نشان دادن جداول فراوانی، درصد فراوانی و نمودارهای دایره‌ای مربوط به آن استفاده شده است و از آمار استنباطی به منظور بررسی فرضیه‌های پژوهش استفاده گردید. آزمون انجام شده در این پژوهش شامل آزمون کولموگروف-اسمیرنوف و آزمون T تک‌نمونه‌ای می‌باشد.

جدول ۱: ضریب آلفای کرونباخ محاسبه شده برای پایایی سؤالات

متغیرها	آلفای کرونباخ
حل مسئله	۰/۷۹
کاوشگری	۰/۷۸
خلاقیت	۰/۸۱
استدلال	۰/۸۰
تحلیل	۰/۸۲
تفکر پژوهشی	۰/۸۳

یافته‌ها

الف) تجزیه و تحلیل توصیفی یافته‌ها:

جدول ۲: توزیع فراوانی مدرک تحصیلی، سن، پاسخ‌دهندگان دارای مقاله، پاسخ‌دهندگان دارای مقاله‌ی چاپ شده و سنوات

درصد	فراوانی	توزیع فراوانی	
۴/۷	۷	بی‌پاسخ	مدرک تحصیلی
۲۳/۳	۳۵	فوق دیپلم	
۵۶/۷	۸۵	لیسانس	
۱۰/۷	۱۶	فوق لیسانس	
۴/۷	۷	دکتری	
۱۰۰	۱۵۰	مجموع	
۱۷	۲۵	زیر ۳۰ سال	سن
۲۸/۶	۴۳	۳۱-۴۰ سال	
۵۴/۴	۸۲	بالای ۴۰ سال	
۶	۹	بی‌پاسخ	پاسخ‌دهندگان دارای مقاله
۸۷/۳	۱۳۱	مقاله دارد	
۶/۷	۱۰	مقاله ندارد	
۱۰۰	۱۵۰	مجموع	
۲	۳	بی‌پاسخ	پاسخ‌دهندگان دارای مقاله‌ی چاپ شده
۳۴/۷	۵۲	دارای مقاله چاپ شده	
۶۳/۳	۹۵	فاقد مقاله چاپ شده	
۱۰۰	۱۵۰	مجموع	
۲۱	۳۱	۱-۱۰	سنوات
۳۴/۶	۵۲	۱۱-۲۰	
۴۴/۴	۶۷	۲۱-۳۰	
۱۰۰	۱۵۰	مجموع	

در جدول شماره‌ی ۲ وضعیت مدرک تحصیلی پاسخ‌دهندگان نشان داده شده است. این جدول نشان می‌دهد ۸۵ نفر (۵۶/۷ درصد) از پاسخ‌دهندگان دارای مدرک تحصیلی لیسانس، ۳۵ نفر (۲۳/۳ درصد) فوق دیپلم، ۱۶ نفر (۱۰/۷ درصد) فوق لیسانس و ۷ نفر (۴/۷ درصد) دارای مدرک

تحصیلی دکتری هستند. همچنین وضعیت سن پاسخ‌دهندگان نشان داده شده است. ۱۷ درصد زیر ۳۰ سال، ۲۸/۶ درصد بین ۳۱ تا ۴۰ سال و ۵۴/۴ درصد بالای ۴۰ سال می‌باشند. فراوانی پاسخ‌دهندگان در مورد نگارش مقاله نشان داده شده است. ۱۳۱ نفر (۸۷/۳ درصد) از پاسخ‌دهندگان دارای مقاله و فعالیت‌های تحقیقی و ۱۰ نفر (۶/۷ درصد) از آن‌ها فاقد مقاله و کارهای تحقیقاتی هستند. فراوانی پاسخ‌دهندگان در مورد چاپ مقالات نشان داده شده است. ۵۲ نفر (۳۴/۷ درصد) از پاسخ‌دهندگان دارای مقاله‌ی چاپ شده و ۹۵ نفر (۶۳/۳ درصد) از آن‌ها فاقد مقاله‌ی چاپ شده هستند. در آخر نیز فراوانی سنوات خدمت پاسخ‌دهندگان نشان داده شده است. سنوات خدمت ۲۱ درصد از پاسخ‌دهندگان بین ۱ تا ۱۰ سال، ۳۴/۶ درصد بین ۱۱ تا ۲۰ سال و ۴۴/۴ درصد بین ۲۱ تا ۳۰ سال می‌باشد.

جدول شماره‌ی ۳ وضعیت نرمال بودن داده‌ها را نمایش می‌دهد.

جدول ۳: وضعیت نرمال بودن داده‌ها

ردیف	مقادیر	کلموگروف- اسمیرنف	سطح معناداری	وضعیت نرمال بودن
۱	حل مساله	۱/۱۶۰	۰/۱۳۶	نرمال
۲	استنتاج و کاوشگری	۰/۹۹۴	۰/۲۷۷	نرمال
۳	خلاقیت	۰/۶۸۳	۰/۷۳۹	نرمال
۴	استدلال	۰/۹۳۹	۰/۳۴۱	نرمال
۵	تحلیل	۰/۹۹۸	۰/۲۷۳	نرمال

فرض صفر بر آن است که داده‌ها نرمال باشند و فرض یک بر آن است که داده‌ها نرمال نباشند. اگر مقدار Sig بیشتر از ۰/۰۵ باشد داده‌ها نرمال و اگر مقدار Sig کمتر از ۰/۰۵ باشد داده‌ها غیرنرمال هستند. نتایج نرمال بودن هر یک از متغیرها در جدول ۳ آمده است. با توجه به مقادیر Sig و آزمون کلموگروف- اسمیرنوف می‌توان گفت که تمامی داده‌ها نرمال هستند.

(ب) تجزیه و تحلیل استنباطی یافته‌ها:

فرضیه اول: بین کاربرد فرایند حل مسئله توسط معلمان در کلاس درس با تقویت و توسعه‌ی تفکر پژوهشی دانش‌آموزان رابطه وجود دارد.

جدول ۴: آزمون T تک‌نمونه‌ای

مقدار آزمون						حل مسئله
۹۵ درصد اطمینان فاصله از اختلاف		اختلاف میانگین	سطح معنی‌داری	درجه آزادی	مقدار t	
بالا	پایین					
۱۹/۸۲	۱۸/۴۸	۱۹/۱۴۷	۰/۰۵	۱۴۹	۵۶/۴۳۳	

با توجه به جدول ۴، مقدار $t = ۵۶/۴۳۳$ در سطح $p < 0/05$ معنی‌دار می‌باشد و می‌توان گفت هر چه میزان کاربرد فرآیند حل مسئله توسط معلمان در کلاس درس بیشتر باشد، تفکر پژوهی دانش‌آموزان توسعه و عمق بیشتری خواهد یافت. فرضیه دوم: بین تشویق دانش‌آموزان به استنتاج و کاوشگری توسط معلمان با تقویت و توسعه‌ی تفکر پژوهشی دانش‌آموزان رابطه وجود دارد.

جدول ۵: آزمون T تک‌نمونه‌ای

مقدار آزمون						کاوشگری
۹۵ درصد اطمینان فاصله از اختلاف		اختلاف میانگین	سطح معنی‌داری	درجه آزادی	مقدار t	
بالا	پایین					
۲۳/۱۷	۲۱/۶۶	۲۲/۴۲	۰/۰۵	۱۴۹	۵۶/۶۸۱	

با توجه به جدول ۵، مقدار $t = ۵۶/۶۸۱$ در سطح $p < 0/05$ معنی‌دار می‌باشد و می‌توان گفت هر چه معلمان، دانش‌آموزان را به استنتاج و کاوشگری تشویق کنند، تفکر پژوهی دانش‌آموزان توسعه و عمق بیشتری خواهد یافت. فرضیه سوم: بین تشویق دانش‌آموزان در بکارگیری خلاقیت توسط معلمان با تقویت و توسعه‌ی تفکر پژوهشی دانش‌آموزان رابطه وجود دارد.

جدول ۶: آزمون T تک‌نمونه‌ای

مقدار آزمون						خلایقت
۹۵ درصد اطمینان فاصله از اختلاف		اختلاف میانگین	سطح معنی‌داری	درجه آزادی	مقدار t	
بالا	پایین					
۲۳/۱۳	۲۱/۶۶	۲۲/۴	۰/۰۵	۱۴۹	۶۰/۳۴۱	

با توجه به جدول ۶، مقدار $t = ۶۰/۳۴۱$ در سطح $p < 0/05$ معنی‌دار می‌باشد و می‌توان گفت هر چه معلمان از فعالیت‌های خلاقانه‌ی بیشتری استفاده کنند، تفکر پژوهشی دانش‌آموزان توسعه و عمق بیشتری پیدا می‌کند. فرضیه چهارم: بین کاربرد فرایند استدلال توسط معلمان در کلاس درس با تقویت و توسعه‌ی تفکر پژوهشی دانش‌آموزان رابطه وجود دارد.

جدول ۷: آزمون T تک‌نمونه‌ای

مقدار آزمون						استدلال
۹۵ درصد اطمینان فاصله از اختلاف		اختلاف میانگین	سطح معنی‌داری	درجه آزادی	مقدار t	
بالا	پایین					
۱۷/۸۲	۱۶/۶۳	۱۷/۲۲	۰/۰۵	۱۴۹	۵۷/۰۷	

با توجه به جدول ۷، مقدار $t = ۵۷/۰۷$ در سطح $p < 0/05$ معنی‌دار می‌باشد و می‌توان گفت هر چه میزان کاربرد استدلال توسط معلمان در کلاس درس بیشتر باشد، تفکر پژوهشی دانش‌آموزان توسعه و عمق بیشتری خواهد یافت. فرضیه پنجم: بین کاربرد فرایند تحلیل توسط معلمان با تقویت و توسعه‌ی تفکر پژوهشی دانش‌آموزان رابطه وجود دارد.

جدول ۸: آزمون T تک‌نمونه‌ای

مقدار آزمون						تجزیه و تحلیل
۹۵ درصد اطمینان فاصله از اختلاف		اختلاف میانگین	سطح معنی‌داری	درجه آزادی	مقدار t	
بالا	پایین					
۱۷/۳۹	۱۶	۱۶/۷	۰/۰۵	۱۴۹	۴۷/۵۶	

با توجه به جدول ۸، مقدار $t = ۴۷/۵۶$ در سطح $p < 0/05$ معنی‌دار می‌باشد و می‌توان گفت هر چه میزان کاربرد فرآیند تحلیل توسط معلمان در کلاس درس بیشتر باشد، تفکر پژوهی دانش‌آموزان توسعه و عمق بیشتری خواهد یافت.

بحث و نتیجه‌گیری

در فرضیه‌ی کلی پژوهش، یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد: بین تفکر پژوهش معلمان با تقویت و توسعه‌ی تفکر دانش‌آموزان رابطه معنی‌داری وجود دارد. یافته‌های فوق با نتایج Bahrami (2019), Shamkhani (2018), Osanloo and Osanloo (2016), Hassanzadeh Sourshajani and Omidian (2016), Akami and Bose (2020), Bararonon et al. (2019), Kattenhausen (2018), Iurio et al. (2016) And Berliner Gage (2016) هم‌خوانی دارد. نتایج پژوهش این محققان نشان داده است برگزاری کارگاه‌های روش تحقیق، آموزش دادن روش تحقیق به معلمان و تشویق مادی و غیرمادی به معلمان، وجود شبکه اطلاع‌رسانی در آموزش و پرورش و میزان علاقه معلمان به اقدام‌پژوهی در تفکر پژوهشی آنان تأثیر مثبتی دارد و همچنین وجود کتابخانه‌های مجهز، سایت‌ها و مجلات پژوهشی، آزمایشگاه‌ها، نوع پرسشگری معلمان، برگزاری انجمن‌های علمی و پژوهشی و فراهم آوردن منابع مورد نیاز برای دانش‌آموزان در تفکر پژوهشی دانش‌آموزان نقش مؤثری داشته است. چنانچه آموزش و پرورش قصد توسعه فرهنگ پژوهش در مدارس را دارد باید این فرهنگ را در دوره‌ی ابتدایی ایجاد نموده و در دوره‌های تحصیلی بالاتر آن را بسط و گسترش دهد. امروزه در دوره ابتدایی جایگاه پژوهش کمرنگ بوده و در کتب درسی مجال برای پرداختن به آن پیش‌بینی نشده است. آموزش و پرورش در اولین گام باید تغییراتی را در کتب درسی اعمال نماید تا از این طریق حس کنجکاوی دانش‌آموزان ارضاء شود و در برنامه درسی باید جایی برای پژوهش در نظر گرفته شود و تنها بر محفوظات تکیه نشود.

در فرضیه‌ی اول پژوهش، یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد: بین کاربرد فرایند حل مسئله توسط معلمان با تقویت و توسعه‌ی تفکر پژوهشی دانش‌آموزان همبستگی مثبت و معنی‌داری وجود دارد. یافته‌های فوق با نتایج Bahrami (2019), Shamkhani (2018), Hassanzadeh Sourshajani and Omidian (2016) and Habibzadeh Akami and Bose (2014) هم‌خوانی دارد. همچنین یافته‌های فوق با نتایج پژوهش Akami and Bose (2014), Bararonon et al. (2019) and Berliner Gage (2016) همسو

می‌باشد. مدرسه باید دانش‌آموزان را به استقلال فکر تشویق نماید. به دانش‌آموزان اجازه دهد تا علایق طبیعی خود را در پیشرفت و ارضاء حس کنجکاوی‌شان دنبال نمایند. معلم باید دانش‌آموزان را تشویق کند تا خودشان به تنهایی در قالب گروه‌های کاری به کشف مسئله بپردازند و تلاش فکری استقلال در یادگیری، حل مسئله، نگرش مثبت به فعالیت‌های فکری و دستیابی به مفاهیم را تحقق بخشد. و نگرش‌هایی مانند احساس تعهد نسبت به تفکر علمی، یافتن دیدگاهی مثبت نسبت به علم، احترام به دانشمندان، باور داشتن اصل تغییر یافته‌ها و قوانین علمی، دست‌یافته روحیه کاوشگری و پژوهش، هم‌چنین علاقه به همکاری و فعالیت‌های علمی گروهی را به مرور در دانش‌آموزان ایجاد و تقویت نماید. مجموع این مهارت‌ها و نگرش‌ها به مرور روح خلاقیت، پژوهش، استدلال و خودمداری را برای یادگیری بهتر و عمیق‌تر در دانش‌آموزان ایجاد می‌کند.

در فرضیه‌ی دوم پژوهش، یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد: بین تشویق دانش‌آموزان به استنتاج و کاوشگری توسط معلمان با تقویت و توسعه‌ی تفکر پژوهشی دانش‌آموزان همبستگی مثبت و معنی‌داری وجود دارد. یافته‌های فوق با نتایج پژوهش (Bahrami (2019), Shamkhani (2018), Erfani et al. (2016), Bararonon et al. (2019), Iurio et al. (2016) and Berliner Gage (2016) هم‌خوانی دارد. نقش اصلی معلم، سوق دادن یادگیری دانش‌آموزان به سوی فرایند کاوشگری از طریق حل مسئله است. معلم باید فرصت‌های مناسب یادگیری را با توجه به محتوای برنامه‌ی درسی فراهم آورد و به سازماندهی فعالیت‌های گروهی دانش‌آموزان بپردازد تا آنان خود به درک و توسعه مفاهیم دست یابند و داده‌های لازم برای پاسخ دادن به پرسش‌های طرح شده را جمع‌آوری نمایند و حدس زدن راه‌حل‌های مناسب و آزمودنی راه‌حل‌های فرضی، در فرایند یاددهی- یادگیری را به عهده بگیرند. هم‌چنین لازم است معلم در فرایند تدریس توقع خود را از نوع مطالب و نحوه پاسخگویی به آزمون تشریح نماید و در ارزشیابی دانش‌آموزان پرسش‌های مسئله- محور به کار برد.

در فرضیه‌ی سوم پژوهش، یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد: بین تشویق دانش‌آموزان در بکارگیری خلاقیت توسط معلمان با تقویت و توسعه‌ی تفکر پژوهشی دانش‌آموزان همبستگی مثبت و معنی‌داری وجود دارد. یافته‌های فوق با نتایج (Shamkhani (2018), Akami (2016), Amort (2017) and Bose (2020) هم‌خوانی دارد. ایجاد شرایط و امکاناتی که رشد خلاقیت‌ها و ارتقای دانش و توانایی دانش‌آموزان را به تناسب استعدادهای آنان فراهم نمایند یکی از اهداف اساسی آموزش و پرورش است. تحقیق این

هدف با توجه به تفاوت توانمندی‌های دانش‌آموزان و نیز شرکت جمعیت دانش‌آموزی مستلزم دسترسی به منابع و امکانات مناسب است ولی محدودیت‌های موجود عمدتاً انجام برنامه‌های مبتنی بر گستره استعدادها و تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان را با مشکل مواجه می‌سازد؛ لذا ایجاد زمینه‌هایی برای افراد علاقه‌مند و مستعدی که با روحیه تحقیق و پژوهش در تعمیق و گسترش آموخته‌های خود اهتمام دارند، امری ضروری به نظر می‌رسد.

در فرضیه‌ی چهارم پژوهش، یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد: بین کاربرد فرایند استدلال توسط معلمان با تقویت و توسعه‌ی تفکر پژوهشی دانش‌آموزان همبستگی مثبت و معنی‌داری وجود دارد. یافته‌های فوق با نتایج پژوهش (Bahrami (2019), Shamkhani (2018), Erfani et al. (2016), Habibzadeh (2014), Akami and Bose (2020), Bararonon et al. (2019) and Amort (2017) هم‌خوانی دارد. استدلال در سطح دانش‌آموزان، بیان و تشریح موضوعات به زبان خودشان معنا می‌شود. برای استدلال یک موضوع باید اطلاعات و آگاهی گسترده‌ای داشته باشیم. این اطلاعات و آگاهی از راه مطالعه و تحقیق بیشتر به دست می‌آید. بخش وسیعی از فرآیند یاددهی-یادگیری به بیان شفاهی و تشریح موضوعات وابسته است. لذا دانش‌آموزان را وادار خواهد ساخت تا برای تشریح درست و استدلال منطقی درباره‌ی موضوعات، به تحقیق و پژوهش و در نتیجه تفکر پژوهشی بپردازند.

در فرضیه‌ی پنجم پژوهش، یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد: بین کاربرد فرایند تحلیل توسط معلمان با تقویت و توسعه‌ی تفکر پژوهشی دانش‌آموزان همبستگی مثبت و معنی‌داری وجود دارد. یافته‌های فوق با نتایج (Bahrami (2019) and Berliner Gage (2016) هم‌خوانی دارد. در صورتی‌که کودکان مستعد در شرایط مناسب آموزش دیده و فعالانه در جریان یادگیری شرکت داشته باشند، در آینده به مبتکران و نوآرانی مبدل خواهند شد که سهم وافری در فرایند پیشرفت و توسعه علمی در ابعاد منطقه‌ای، ملی و بین‌المللی ایفا می‌کنند. با انجام پژوهش در دوره‌ی ابتدایی می‌توان میزان یادگیری افراد را افزایش داد. بنابراین پژوهش باید از همان دوره ابتدایی به کودکان آموزش داده شود تا در آینده شاهد تحقیقاتی کاربردی و پربار باشیم. روحیه‌ی محقق‌پروری باید از دبستان و بلکه درست آن است که از خانه شروع شود. برای ایجاد و تقویت روحیه پژوهشگری در محیط پژوهشی مدرسه باید به کودکان اجازه سؤال کردن داده شود و در پاسخ به سؤال آن‌ها معلمان باید بروند یاد بگیرند و اگر پاسخ را پیدا نکردند از دیگران بپرسند و

هیچ‌گاه استعداد کودک را کور نکنند و در تقویت، فرهنگ و تحقیق در خردسالان کوشش و سعی کافی نمایند.

پژوهش حاضر با محدودیت‌هایی به شرح زیر مواجه بود؛ دامنه پژوهش به بررسی تفکر پژوهشی معلمان با تقویت و توسعه‌ی تفکر پژوهشی دانش‌آموزان اشاره شده است و دیگر عوامل مؤثر بر پژوهش را مورد بررسی قرار نداده است، جنسیت که کلیه معلمان زن در دوره‌ی ابتدایی مشغول به خدمت مورد سنجش قرار گرفتند. هم‌چنین عدم دسترسی به منابع تحقیقاتی گسترده در مرکز استان مازندران، فقدان پرسشنامه‌ی استاندارد جهت سنجش و عدم استفاده از دیگر ابزارهای تحقیق مانند مصاحبه، عدم وجود روحیه پژوهش و عدم همکاری بعضی از معلمان مدارس و این-که پژوهش حاضر در شهر ساری منطقه یک صورت گرفت؛ لذا در تعمیم نتایج این پژوهش به سایر جوامع در شهرهای دیگر باید با احتیاط عمل کرد.

پیشنهاد‌های ارایه شده مبتنی بر نتایج و یافته‌های پژوهش؛ با توجه به نتیجه فرضیه کلی پژوهش پیشنهاد می‌گردد: به اشاعه مستندسازی تجربه‌های پژوهش و نوآوری‌های معلمان در مدرسه و ایجاد انگیزه برای رشد و بالندگی دانش‌آموزان اهمیت دهند، تقویت خودباوری و کمک به رشد و شکوفایی استعداد‌های بالقوه معلمان در حل مسایل پژوهشی را فراهم آورند، به فراهم ساختن زمینه ارتقای دانش پژوهشی معلمان اهمیت دهند، کاربست یافته‌های پژوهشی معلمان و دانش‌آموزان را مد نظر قرار دهند، جلب نظر معلمان به اهمیت تحقیق و پژوهش در فرایند یاددهی، یادگیری را مد نظر قرار دهند. با توجه به نتیجه فرضیه اول پژوهش پیشنهاد می‌گردد: مسئولین آموزش و پرورش به تأمین و تجهیز فضاهای لازم جهت دایر نمودن آزمایشگاه‌ها، کارگاه، سایت، کتابخانه، سالن مطالعه و همایش و نمایشگاه‌ها بپردازند، به تشکیل انجمن‌های علمی و پژوهشی دانش‌آموزی در مدرسه اهمیت دهند، به انتشار یک نشریه به صورت سالنامه یا فصلنامه یا ماهنامه با توجه به توانایی و امکانات مدرسه بپردازند، زمینه‌های مشارکت دانش‌آموزان پژوهشگر در پژوهش‌های ملی و منطقه‌ای را فراهم آورند، دانش‌آموزان را به سمت پروژه‌ی یادگیری و پژوهشی سوق دهند و فرصت‌های برابر آموزشی برای همه آن‌ها فراهم آورند. با توجه به نتیجه فرضیه دوم پژوهش پیشنهاد می‌گردد: به ایجاد زمینه بروز خلاقیت‌های دانش‌آموزان و رشد و توسعه بنیه علمی و پژوهشی آن‌ها اهمیت دهند، به برگزاری مسابقات علمی- پژوهشی و آزمایشگاهی در مدرسه اهمیت دهند، ارایه تحقیق‌های فردی و گروهی در بین دانش‌آموزان را توسعه دهند، تشویق و ترغیب دانش‌آموزان به تلفیق دانش نظری و فعالیت‌های علمی و کاربردی

را مد نظر قرار دهند، به فراهم آوردن منابع مورد نیاز برای مطالعه دانش‌آموزان اهمیت دهند. با توجه به نتیجه فرضیه سوم پژوهش پیشنهاد می‌گردد: معلمان افزایش و تقویت مهارت‌های شناختی سطوح بالا مانند مهارت مشاهده را در دانش‌آموزان تقویت نمایند، ساعتی خاص به عنوان ساعت پژوهشی در برنامه‌ی هفتگی مدارس بگنجانند، والدین را به استفاده و مطالعه از کتابخانه مدرسه تشویق نمایند، تا دانش‌آموزان از والدین خود الگوپذیری کرده و به مطالعه تشویق شوند، افزایش تعامل و ارتباط دانش‌آموزان با کتابخانه مدرسه را فراهم آورند، ایجاد شرایط و امکاناتی که رشد خلاقیت و ارتقای دانش‌آموزان را سبب می‌شود فراهم نمایند. با توجه به نتیجه فرضیه چهارم پیشنهاد می‌گردد: به تشویق دانش‌آموزان محقق و علاقه‌مند به مطالعه بپردازند، حمایت از دانش‌آموزان پژوهشگر، نظارت و هدایت طرح‌های تحقیقاتی آن‌ها را مد نظر قرار دهند، به ایجاد زمینه‌ی برقراری ارتباط دانش‌آموزان پژوهشگر با سایر نهادها و مؤسسات علمی بپردازند، موقعیت شرکت در کنفرانس‌ها و همایش‌های علمی و پژوهشی را برای دانش‌آموزان فراهم آورند، تقویت روحیه همکاری و مشارکت دانش‌آموزان را در انجام فعالیت‌های علمی و پژوهشی فراهم آورند. با توجه به نتیجه فرضیه پنجم پژوهش پیشنهاد می‌گردد: مسئولین به ایجاد بانک اطلاعاتی مورد نیاز دانش‌آموزان در مدرسه بپردازند، به تشکیل نمایشگاه‌هایی از دست‌ساخته‌ها و نتایج پژوهش دانش‌آموزان و هدایت اندیشه‌های آن‌ها با توضیحات شفاهی در جهت یافتن راه‌حل مسئله بپردازند، ارزشیابی از یادگیری دانش‌آموزان از طریق کاربرد راه حل آموخته شده در مسایل پژوهشی را مدنظر داشته باشند، هدایت و راهنمایی دانش‌آموزان در جهت علایق و استعدادهایشان را مد نظر قرار دهند.

پیشنهادهای مبتنی بر تجارب پژوهش شامل: با توجه به اینکه صلاحیت علمی پژوهشگر در انجام تحقیقات اثرگذار است پیشنهاد می‌شود در انتخاب محققین و پژوهشگران به صلاحیت‌های علمی آنان توجه شود؛ با توجه به اینکه برگزاری دوره‌های آموزشی در نتایج تحقیقات اثرگذار است پیشنهاد می‌شود آموزش‌های لازم را در حین انجام تحقیق و با تمرکز و کاربردی یافته‌ها به پژوهشگران ارائه دهند؛ نظر به اینکه منابع تحقیق از جمله کتب و نشریات معتبر علمی جهت انجام پژوهش ضروری است، پیشنهاد می‌شود که مسؤولان مراکز اطلاع‌رسانی فرهنگی را به صورت وسیع گسترش دهند و نرم‌افزارهای آموزشی و مجلات علمی- پژوهشی و تألیفات و منابع اطلاعات در خصوص پژوهش تدارک دیده شود و در اختیار معلمان پژوهشگر قرار دهند. همچنین آدرس سایت‌های پژوهشی را در اختیار آن‌ها بگذارند تا بتوانند به راحتی از آن سایت‌ها استفاده

کنند؛ به جهت اینکه تشویق و حمایت معلمان پژوهشگر و معرفی و ترویج و آثار برتر آن‌ها در پژوهش اثرگذار است؛ لذا پیشنهاد می‌شود که هر از گاهی همایش‌هایی در مناطق و استان‌ها برگزار شود تا صاحبان مقاله‌های برگزیده بتوانند آثار خود را در آن همایش ارائه دهند. مقاله‌های برتر خود را مورد تقدیر قرار دهند تا معلمان پژوهشگر اعتماد به نفس بیشتری پیدا کرده و بتوانند در این مسیر گام‌های محکم‌تری بردارند و دیگران هم از یافته‌های آن‌ها بهره ببرند.

تعارض منافع / حمایت مالی

نتایج پژوهش حاضر با منافع هیچ ارگان و سازمانی در تعارض نیست و بدون حمایت مالی انجام شده است.

منابع

1. Akamim, S., & Bose, W. (2020). Investigating the relationship between attitudes toward curriculum, *Politics of Educational Research*. In T. Husen & T.N. Postlethwaite (eds.), *The International Encyclopedia of Education, Pergamum press*.
2. Hassanzadeh Sourshajani, R., & Omidian, M. (2016). Investigating the role of the teacher in promoting students' research spirit. *Fourth National Conference on Sustainable Development in Educational Sciences and Psychology, Social and Cultural Studies*. [Persian].
3. Husen, T. (2019). The role of the research teacher in Italian schools. In T. Husen and T.N. postlethwaite (Eds). *The International Encyclopedia of Education. Pergamum press*.
4. Jafarian Yasar, H., & Jafarian Yasar, F. (2020). Re-reading the concepts of teacher-researcher and research course from the perspective of cultural science students of Farhangian University. *Research Education Quarterly*, 6, (22), Summer. [Persian].
5. Katenhausen, S. (2018). Increase financial and economic support for research, especially in the humanities. In *Thought and Action*. Hoboken, NJ: John Wiley & Sons, Inc.
6. Like, J.B. (2018). Research motivation and interest. University of Queensland. *Stanford Center for Educational and Research Studies and Research*.

7. Lim, S., Lee, R., Saito, A., & Haren, P. (2016). Research courses reduce the success gap in math and science courses. *Journal of Educational Horizons*, 74, (4), 169-176.
8. Lippmann, Q., & Byrman, G. (2016). Children need help to improve their reasoning ability. *International Encyclopedia of Curriculum*, Oxford: Pergamum Press Inc.
9. Mostafa Nejad, Ch., & Savareh, Osman, Khakzad Faroogh, Akbarzadeh, Zeinab. (2016). Investigating the effect of research course on teaching motivation and self-efficacy of physical education teachers in Piranshahr. *Journal of Sports Management*, 30, 151-168. [Persian].
10. Nevo, D. (2017). *School-based evaluation: an international Perspective*. Publisher: JAI press.
11. Orio, R., Eisner Elliot, W., & Wallance, E. (2016). *A review of the philosophy program for children on third to sixth grade elementary students*. Berkeley, California: Mc. Cutchan.
12. Amort, O.P. (2017). Increasing research motivation leads to creativity and innovation. *Journal of curriculum and supervision*, 7, (2), winter.
13. Osanloo, L., & Osanloo, S. (2016). The role of schools and teachers in strengthening and developing research thinking. *Regional Conference on the Culture of Studying and Reading Pathology and Strategies*. [Persian].
14. Razavi, A.H. (2010). Teacher Research Action: Some characteristics of provincial elected officials. *Educational Research Journal*, (120), January. [Persian].
15. Shamkhani, A. (2018). *Investigating the Factors Affecting the Interest and Turning of Primary and Secondary School Teachers in Famenin District to Do Teacher Research*. Master Thesis, Famenin University. [Persian].
16. Sudsawad, P. (2018). *The effect of teacher-researcher teaching method in school studies*. The National center for the Dissemination of Disability Research, at the southwest Educational Development Laboratory.
17. Bahrami, H. (2019). *Investigating the recognition of effective factors on teachers' tendency to research activities from the perspective of teachers in Haman region of Kerman*. Master Thesis, University of Kerman. [Persian].
18. Berlin Rogge, R. (2016). *Assessing the quality of learning in teaching methods*. abolisher: earth scan.
19. Braunon, E., Wiles, J., & Bondi, J. (2019). *Comparison of Jake Sava Assisted Teaching Method with Traditional Teaching in Academic Achievement and Students' Attitudes in Science and Mathematics*. 4th ed. New Jersey: Merrill Prentice – Hall Inc.

20. Eisner, R., & Elliot, W. (2016). *The Educational Imagination on the Design and Evaluation of School Programs. Designing the educational structure and teaching of the research teacher in the primary education system*. 3 rd. Ed. New York: Macmillan College Pub.co.
21. Erfani, Nasrolah, Shabiri, Mohammad, Sahabat Anvar Saeed, Mashayekhipoor Mostafa ., (2016). The effectiveness of research courses on the knowledge and teaching skills of primary school teachers. *Research in Curriculum Planning*, 21, 122-232. [Persian].
22. Habibzadeh, A. (2014). The effectiveness of research course on teachers' imaginary self-efficacy. *Journal of Psychological Achievements*, 21, 145-168. [Persian].
23. Hans Eischel, F. (2019). The effect of increasing research budgets for the country, people, economy, education and training, creating fun and management decisions on the education research system. *Journal of British Research Course*, 32, (12).